

Синоверський Андрій Іванович,
аспірант кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ

ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні події, які відбуваються в Україні свідчать про розширення злочинної діяльності організованих злочинних груп, появи нових її форм та способів вчинення, ретельним приховуванням. Крім того, розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень ускладнено низкою чинників, які пов'язані із дією на території нашої держави воєнного стану та проведення активних бойових дій.

Для правильної організації розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами, в умовах воєнного стану важливим є чітке визначення тактичних завдань розслідування зазначеного виду кримінального правопорушення.

У криміналістиці під тактичним завданням розслідування злочину, зазвичай розуміють окреме (проміжне) завдання на шляху вирішення певного загального (стратегічного) завдання кримінального судочинства, що пов'язане із застосуванням криміналістичних засобів, прийомів і методів [1, с. 169].

Тактичні завдання є окремою категорією криміналістичної тактики, сутність якого полягає у розв'язанні слідчим, дізнавачем важливих задач, виборі найбільш оптимальних варіантів їх розв'язку, підборі належних криміналістичних засобів, прийомів та методів. До того ж для вирішення тактичного завдання в окремих випадках доцільно проводити комплекс слідчих, організаційних і оперативно-розшукових заходів, тобто тактичну операцію.

Тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами, в умовах воєнного стану повинні формулюватися із урахуванням особливостей предмету доказування та механізму злочинної діяльності організованої злочинної групи.

Серед загальних особливостей механізму вчинення кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами, виділяють такі: стійкий характер злочинної діяльності; наявність чіткої ієрархії та розподілу функцій між її учасниками; використання корумпованих зв'язків для приховування злочинної діяльності; значна кількість епізодів вчинення кримінальних правопорушень.

Що стосується окремих особливостей механізму вчинення кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, то серед них ми виділяємо: організатор (лідер) може вести злочинну

діяльність із тимчасово окупованих територій; маскуванню злочинної діяльності під волонтерську діяльність; наявність підтримки організованої злочинної групи з боку окупаційної влади.

Крім того, організовані злочинні групи цілеспрямовано займаються розробленням заходів захисту від викриття та притягнення їх до кримінальної відповідальності, застосовуючи власну розвідку та контррозвідку, використовуючи сучасні технічні засоби [2, с. 23].

Вивчення практики розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами, в умовах воєнного стану, дозволяє виділити основні типові тактичні завдання розслідування, вирішення яких носить проблемний характер:

1) оцінка первинного матеріалу, що свідчить про наявність у діяльності певної групи елементів складу кримінального правопорушення; ухвалення рішення про початок досудового розслідування;

2) організація та складання плану досудового розслідування;

3) виявлення організатора та всіх учасників організованої злочинної групи;

4) подолання протидії розслідуванню кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану.

Оцінка первинного матеріалу про факт вчинення кримінального правопорушення організованою злочинною групою в умовах воєнного стану на нашу думку є одним із найважливіших тактичних завдань, оскільки його виконання розпочинається ще до початку розслідування кримінального правопорушення.

На даному етапі реалізація тактичних завдань розслідування, передбачає відповіді на такі питання:

1. Чи є у діяннях елементи складу кримінального правопорушення?

2. Де та коли вчинялись підготовчі дії та безпосередньо саме кримінальне правопорушення?

3. Кримінальне правопорушення було вчинено за попередньою змовою учасників організованої групи одноособово чи у співучасті?

4. Скільки фігурантів налічує організована група та їх ролі?

5. Вжиті заходи для документування протиправної діяльності фігурантів та досягнуті результати внаслідок їх застосування.

Значну роль у встановленні факту вчинення економічних злочинів організованими групами відіграє оперативна інформація, що отримується в ході проведення оперативними працівниками оперативно-розшукових заходів. Як правило, оперативна інформація містить відомості не лише про факти групових злочинів та осіб, які їх учинили, а й про потерпілих, свідків і всіх тих, хто причетний до скоєння злочину. При цьому можуть існувати дві ситуації. В одному випадку про вчинення злочину організованою групою стає відомо до моменту внесення відомостей до ЄРДР, а в іншому – оперативна

інформація надходить під час досудового розслідування в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів [3, с. 275].

Крім того, слід зазначити, що відзначити, що оперативно-розшукова робота при вивченні й документуванні організованої злочинної діяльності повинна передбачає вирішення не лише тактичних завдань, а й стратегічних та аналітичних.

На етапі організації та складання плану досудового розслідування основним є ухвалення процесуальних і організаційних рішень, створення сприятливих умов для початкового і подальшого етапу розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень. Серед тактичних завдань, які потребують вирішення на вказаному етапі варто виділити завдання із встановлення: місця, часу та обставини кримінального правопорушення; виявлення, фіксація та вилучення його слідів та інших речових доказів; встановлення учасників організованої злочинної групи; встановлення можливих свідків, потерпілих тощо. Крім того на етапі планування досудового розслідування важливим є підбір слідчим тактичних заходів, прийомів, вирішення питання про доцільність та терміновість проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

При вирішенні тактичного завдання із встановлення лідера та всіх учасників організованої злочинної групи передбачає встановлення: кількості учасників організованої злочинної групи, стійкості зв'язків між членами групи, наявності єдиної мети діяльності організованої злочинної групи, ієрархії та розподілу функцій між учасниками організованої злочинної групи.

Для вирішення тактичного завдання із встановлення лідера організованої злочинної групи важливим є проведення допитів її учасників, а також проведення судово-психологічної експертизи.

Стосовно тактичного завдання із подолання протидії розслідуванню кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, то воно може вирішуватись як на етапі оперативно-розшукової розробки злочинної діяльності організованих злочинних груп так і на стадії на стадії кримінально-процесуальної діяльності.

Таким чином тактичне завдання із подолання протидії розслідуванню кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану передбачає постановку та вирішення таких питань: які способи протидії розслідуванню використовує організована злочинна група, наявність корумпованих зв'язків між організованою злочинною групою і посадовими особами органів державної влади чи місцевого самоврядування, чи здійснювались погрози з боку членів організованої злочинної групи відносно свідків, потерпілих.

Отже зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок про те, що перелік тактичних завдань, характерних для розслідуванню кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними

групами в умовах воєнного стану не є вичерпним, та залежить як від механізму здійснення злочинної діяльності так і від специфіки досліджуваного виду кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Волобуєв А. Ф. Розслідування і попередження розкрадань майна у сфері підприємництва; за ред. О. М. Бандурки. Харків: Рубікон. 2000. 272 с.

2. Гула Л. Ф. Організаційно-правові та тактичні основи діяльності підрозділів ОВС у протидії злочинам, що вчиняються організованими злочинними групами: автореф. ...д-ра юрид. наук: К.: НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, 2014. 37 с.

3. Рачок І. Проблемні питання встановлення факту вчинення економічних злочинів організованими групами. *Підприємництво, господарство і право*. 12/2020. С. 22–27.

Суворова Анастасія Олексіївна,

аспірант кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПІЛОГО З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Загальні положення криміналістичної характеристики розглядаються не перший рік вітчизняними науковцями. Дослідженню особи потерпілого як структурного елементу криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень присвячено праці багатьох учених-криміналістів, зокрема, В. А. Журавля, В. О. Коновалової, Є. Д. Лук'янчикова, В. В. Тіщенко та інших.

Перші визначення науковців щодо поняття «криміналістична характеристика неповнолітнього потерпілого» є важливими для формування науки криміналістики, однак, спираючись на практичні потреби сьогодення, у теоретичних напрацюваннях слід відзначити необхідність подальшого поглибленого та всебічного вивчення вказаного питання.

На теоретичному рівні залишаються не розкритими питання сутності та змісту криміналістичної характеристики неповнолітнього потерпілого з вадами психофізичного розвитку.

Слід погодитись з науковою думкою, що криміналістичною характеристикою є інформаційна модель типових ознак певного виду (групи) злочинів, яка відображає закономірні зв'язки між цими ознаками та дозволяє обрати необхідну методiku та засоби розслідування [1, с. 25].

Як вважає В. Ю. Шепітько, криміналістична характеристика продовжує сприяти розробленню окремих методик розслідування, побудові типових програм і моделей розслідування злочинів,